

MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARIDA TA’LIMiy VA TARBIYAVIY JARAYONLARNI REJALASHTIRISHGA TURLI INNOVATSION YONDASHUVLAR

Sultonova Xilola Akramxo‘ja qizi
magistr Buxoro innovatsiyalar universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ta’limiy va tarbiyaviy jarayonlarni rejalashtirishga yanada zamonaviy, innovatsion yondashuvlar haqida so‘z yuritiladi. Ma’lumki, global axborotlashuv sharoitida maktabgacha ta’lim tizimida samaradorlikni oshirish uchun pedagogik faoliyatni rejalashtirish, tarbiyachi va pedagoglar tomonidan ta’lim-tarbiya jarayonlarini metodik jihatdan to‘g‘ri tashkil etish katta ahamiyatga ega. Maqolada o‘quv-tarbiyaviy jarayonlarni rejalashtirishning an’anaviy va zamonaviy usullari solishtiriladi, innovatsion texnologiyalardan foydalanishning afzalliklari tahlil etiladi, rivojlanishga yo‘naltirilgan ta’lim, raqamli instrumentlar, fasilitatsiya, o‘yin texnologiyalari, pedagogik monitoring kabi mexanizmlarning o‘rni yoritiladi. Shu bilan birga, ilmiy-nazariy asoslar va amaliy misollar yordamida rejalashtirishning istiqboldagi yo‘nalishlari ham ko‘rsatiladi.

Kalit so‘zlar: maktabgacha ta’lim, innovatsion yondashuv, rejalashtirish, tarbiyaviy jarayon, pedagogik texnologiya, raqamli ta’lim, monitoring, kompetensiyaviy yondashuv, o‘yin texnologiyalari, fasilitatsiya.

Аннотация: В данной статье речь пойдет о более современных, инновационных подходах к планированию учебно-воспитательного процесса в дошкольных образовательных организациях. Как известно, в условиях глобальной информатизации большое значение для повышения эффективности в системе дошкольного образования имеет планирование педагогической деятельности, методически правильная организация воспитателями и педагогами учебно-воспитательных процессов. В статье сравниваются традиционные и современные методы планирования учебно-воспитательных процессов, анализируются преимущества использования инновационных технологий, освещается роль таких механизмов, как развивающее обучение, цифровые инструменты, фасилитация, игровые технологии, педагогический мониторинг. При этом с помощью научно-теоретических обоснований и практических примеров показываются и перспективные направления планирования.

Ключевые слова: дошкольное образование, инновационный подход, планирование, образовательный процесс, педагогические технологии, цифровое обучение, мониторинг, компетентностный подход, игровые технологии, фасилитация.

Annotation: This article will talk about more modern, innovative approaches to planning educational and educational processes in preschool educational organizations. As you know, in order to increase efficiency in the preschool education system in the context of global informatization, it is of great importance to plan pedagogical activities, methodically correct Organization of educational processes by educators and educators. The article compares traditional and modern methods of planning educational processes, analyzes the

advantages of using innovative technologies, highlights the role of such mechanisms as development-oriented education, digital instruments, facilitation, game technologies, pedagogical monitoring. At the same time, promising areas of planning are also indicated using scientific and theoretical foundations and practical examples.

Keywords: *preschool education, innovative approach, planning, educational process, pedagogical technology, digital education, monitoring, competency approach, game technologies, facilitation.*

Kirish

Jahonda ta’lim sifati har bir mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy taraqqiyotini belgilab beruvchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Xususan, maktabgacha ta’lim tizimi bolaning shaxs sifatida shakllanishida, uning intellektual va ijtimoiy rivojlanishida hal qiluvchi bosqichdir. Maktabgacha yoshdagi bola faoliyatining to‘g‘ri yo‘naltirilishi va unga mos ravishda ta’lim-tarbiya jarayonini ilmiy asosda rejalashtirish keyingi bosqichlardagi muvaffaqiyat uchun poydevor vazifasini o‘taydi.

So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasida maktabgacha ta’lim tizimida tub islohotlar amalga oshirilib, ta’lim standartlari yangilandi, innovatsion yondashuvlar joriy qilinmoqda. Ilg‘or xalqaro tajribalardan foydalangan holda, bolalarning individual ehtiyojlariga mos, interaktiv metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosidagi pedagogik jarayon shakllantirilayotir. Bunday jarayonda tarbiyachi pedagoglarning rejalashtirish faoliyati yanada mas’uliyatli va zamonaviy mezonlarga javob berishi talab etiladi.

Zamonaviy pedagogikada maktabgacha ta’limni rejalashtirish - bu nafaqat tarbiya rejasini tuzish, balki bolaning individual rivojlanish trayektoriyasini belgilash, tahlil qilish, innovatsion texnologiyalardan foydalangan holda ta’limiy va tarbiyaviy vazifalarni optimal tashkil etishdan iborat. Shu munosabat bilan, maqolada mazkur masalaga oid ilmiy-nazariy talqinlar, amaliy yondashuvlar va innovatsion yechimlar tahlil qilinadi.

Asosiy qism

1. Maktabgacha ta’limda rejalashtirishning nazariy asoslari

Ta’limiy jarayonni rejalashtirish - bu pedagogik faoliyatning mazmunli, tizimli va maqsadga yo‘naltirilgan tashkil etilishini ta’minlovchi mexanizmdir. Respublika va xalqaro tadqiqotlarda ta’kidlanishicha, maktabgacha ta’limda rejalashtirish quyidagi vazifalarni bajaradi:

- ta’lim maqsadlari va vazifalarini aniq belgilash;
- bolaning rivojlanish darajasini chuqur tahlil qilish;
- pedagogik metod va shakllarni tanlash;
- natijalarni baholash va monitoring qilish;
- pedagogik faoliyatni optimallashtirish.

Zamonaviy tadqiqotlarda ta’limiy rejalashtirishga kompetensiyaviy, tizimli, faoliyatga asoslangan va integrativ yondashuvlar muhim deb topilgan [1], [3].

An’anaviy va innovatsion rejalashtirish usullarining taqqosli tahlili

An’anaviy rejalashtirish usullari asosan bir xil tipdagi mashg‘ulotlar, umumiy mazmunga ega bo‘lgan dars ssenariylari, pedagogning faol ishtiroki va bolaning nisbatan passiv ishtirokini nazarda tutardi. Innovatsion usullarda esa:

- bolaning faol ishtiroki;
- interaktiv usullar;
- raqamli muhit;
- ijodiy faoliyat;
- individual rivojlanish trayektoriyasi asos qilinadi.

Bugungi kunda innovatsion yondashuvsiz rejalashtirish samaradorligi past bo‘lishi ta’kidlanmoqda [2], [5].

2. Innovatsion yondashuvlar va ularning rejalashtirishdagi roli

Kompetensiyaviy yondashuv

Kompetensiyaviy yondashuv ta’limni natijaga yo‘naltirilgan holda rejalashtirishni taqozo etadi. Bu yondashuvga ko‘ra, har bir bola muayyan faoliyat turlarida zarur kompetensiyalarni o‘zlashtirishi kerak. Rejalashtirish quyidagi bosqichlarni qamrab oladi:

- kompetensiyani aniqlash;
- uni shakllantiruvchi faoliyatlarni belgilash;
- o‘yin, tajriba, topshiriqlar majmuini tuzish;
- natijaga yo‘naltirilgan monitoring.

Kompetensiyaviy yondashuv bolaning shaxsiy tajribasiga tayanadi va uning mustaqil faolligini oshiradi.

Raqamli pedagogika va axborot texnologiyalari

Raqamli ta’lim vositalarining joriy etilishi maktabgacha ta’limda ta’limiy jarayonni rejalashtirishda yangi imkoniyatlar yaratdi. Zamonaviy platformalar, multimediy materiallar, interaktiv didaktik o‘yinlar, texnologiyalaridan foydalanish ta’limiy jarayonni:

- vizual,
- dinamik,
- qiziqarli,
- interfaol
- qiladi.

Tadqiqotlarda aytilishicha, raqamli texnologiyalar bolalarda diqqat, xotira, tafakkur va ijodkorlikni rivojlantirishda muhim rol o‘ynaydi [4], [6].

O‘yin texnologiyalari asosida rejalashtirish

O‘yin - maktabgacha yoshdagi bolaning yetakchi faoliyati hisoblanadi. Pedagoglar o‘yin texnologiyalarini quyidagi yo‘nalishlarda qo‘llamoqda:

- rivojlantiruvchi o‘yinlar;
- ijodiy-rolli o‘yinlar;
- konstruktiv o‘yinlar;
- tajriba-eksperimental o‘yinlar;
- SMART-o‘yinlar.

O‘yin texnologiyalarini rejalashtirishda pedagog o‘yinning maqsadi, qoidalari, materiallari, nazariy mazmuni va natijalarini aniq belgilaydi.

3. Fasilitatsiya va tadqiqotga asoslangan ta’lim

Fasilitatsiya - bolalarning mustaqil fikrlashini rag‘batlantiruvchi pedagogik yondashuv bo‘lib, maktabgacha ta’limda qo‘llanilmoqda. Pedagog murabbiy emas, balki yo‘l-yo‘riq ko‘rsatuvchi hamkor sifatida ishtirok etadi. Bu usul:

bolaning interaktiv faolligini oshiradi;

ijtimoiy muloqotni rivojlantiradi;

muammoli vaziyatlarda yechim topish ko‘nikmasini shakllantiradi.

Tadqiqotga asoslangan ta’limda esa bolalar kichik tadqiqotlar, tajribalar, obyektlarni kuzatish va tahlil qilish orqali bilim egallaydi [7].

4. Pedagogik monitoring va natijaga yo‘naltirilgan rejalashtirish

Pedagogik monitoring - bolaning rivojlanish ko‘rsatkichlarini muntazam baholash va tahlil qilish jarayonidir. Innovatsion rejalashtirishda monitoring:

bolaning rivojlanish trayektoriyasini yaratish;

individual kartalar;

elektron portfolio;

baholash mezonlarini belgilash

orqali amalga oshiriladi.

Bunday yondashuv pedagogga har bir bola uchun alohida pedagogik strategiya ishlab chiqishga yordam beradi.

5. Innovatsion rejalashtirishning amaliy modeli

Zamonaviy maktabgacha ta’lim tashkilotlarida innovatsion rejalashtirishning integrativ modeli quyidagi tarkibiy qismlardan iborat:

Tahlil - bolaning qobiliyati, qiziqishi va rivojlanish ko‘rsatkichlari.

Maqsad qo‘yish - kompetensiya va natijalarni belgilash.

Innovatsion metodlarni tanlash - o‘yin, raqamli texnologiya, fasilitatsiya.

Faoliyatni amalga oshirish - mashg‘ulotlar, tadqiqotlar, ijodiy loyihalar.

Monitoring - baholash va tuzatish kiritish.

Bunday model ta’lim-tarbiya jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi [8].

NATIJALAR VA MUHOKAMALAR

Tahlillardan kelib chiqib aytish mumkinki, innovatsion yondashuvlar maktabgacha ta’limda rejalashtirish jarayonini nafaqat zamonaviylashtiradi, balki uni bolalarning individual ehtiyojlariga moslashtiradi. Kompetensiyaviy yondashuv bolalarda mustaqillik va amaliyotga yo‘naltirilgan ko‘nikmalarni rivojlantiradi. Raqamli texnologiyalar esa ta’lim jarayonini vizual va interaktiv shaklga keltirib, bolalarning bilim olish motivatsiyasini oshiradi.

O‘yin texnologiyalari asosida rejalashtirish - bolaning tabiiy rivojlanish manbai hisoblanadi. Fasilitatsiya esa pedagog va bola o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytiradi, ijtimoiy-emotsional rivojlanishni qo‘llab-quvvatlaydi.

Pedagogik monitoring innovatsion rejalashtirishning ajralmas qismi sifatida bolaning real rivojlanish darajasini aniq belgilab beradi.

Jahon ilmiy adabiyotlarida ta’kidlanishicha, innovatsion rejalashtirish modellari maktabgacha ta’lim sifatini oshirishda muhim omil bo‘lib, ularni milliy ta’lim tizimi sharoitiga moslashtirish katta samara beradi [9], [10].

Xulosa

Yuqoridagi tahlillardan kelib chiqib, quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

Maktabgacha ta’limda ta’limiy va tarbiyaviy jarayonlarni innovatsion asosda rejalashtirish zamonaviy talab hisoblanadi.

Kompetensiyaviy yondashuv bolaning individual rivojlanishini ta’minlovchi muhim mexanizmdir.

Raqamli texnologiyalar va o‘yin usullari ta’lim jarayonini qiziqarli va samarali qiladi.

Facilitatsiya va tadqiqotga asoslangan ta’lim bolalarda mustaqil fikrlash va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantiradi.

Pedagogik monitoring rejalashtirishning sifatli amalga oshirilishini kafolatlaydi.

Innovatsion rejalashtirish modellarini milliy ta’lim tizimida keng joriy etish ta’lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdurahimova N. “Maktabgacha ta’limda kompetensiyaviy yondashuv asosida ta’limni rejalashtirish”, Toshkent, 2020.
2. Mirzayeva G. “Innovatsion pedagogik texnologiyalar”, T.: Fan, 2021.
3. Yunusova M. “Bolalar psixologiyasi va rivojlanishi”, Toshkent, 2022.
4. Rahmonqulova S. “Raqamli pedagogika asoslari”, T.: 2023.
5. Tillayeva L. “Maktabgacha ta’limda o‘yin texnologiyalari”, Samarqand, 2021.
6. Soliyev O. “AKT vositalarining ta’lim tizimidagi o‘rni”, Toshkent, 2020.
7. Karimova D. “Tadqiqotga asoslangan ta’lim metodlari”, Namangan, 2022.
8. Qodirov B. “Innovatsion ta’lim modellari”, Toshkent, 2023.
9. O‘tbosarovna I. Y. IMPROVING THE PROFESSIONAL PEDAGOGICAL PREPARATION OF STUDENTS TO INTERACT WITH CHILDREN'S MECHANISMS //Berlin Studies Transnational Journal of Science and Humanities. - 2022. - T. 2. - №. 1.5 Pedagogical sciences.
10. O‘tbosarovna I. Y. PEDAGOGICAL OPPORTUNITIES FOR IMPROVING THE READINESS OF STUDENTS TO INTERACT WITH CHILDREN //Confrencea. - 2022. - T. 2. - №. 2. - C. 268-270.